

1. Obiekt Zespół szymbu „Schwester”

102/55 DAWNA ŁAŹNIA SZYBU "SCHWESTER" (MAGAZYN 4)

2. Czas powstania

1907

3. Miejscowość

WAŁBRZYCH

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja Budynek d. łaźni od pld. (neg.200/516/4)

4. Adres

ul. 1 Maja 81
(Sobiecin)

nr hipoteczny 23207

5. Przynależność administracyjna

województwo wałbrzyskie

gmina Wałbrzych

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Waldenburg (do 1945)

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo wrocławskie

powiat Wałbrzych

8. Właściciel i jego adres

Firma "BIMEX"
Wałbrzych, ul. B. Chrobrego 51

9. Użytkownik i jego adres

F-ma "Bimex", j.w.
(magazyn 4)

10. Rejestr zabytków

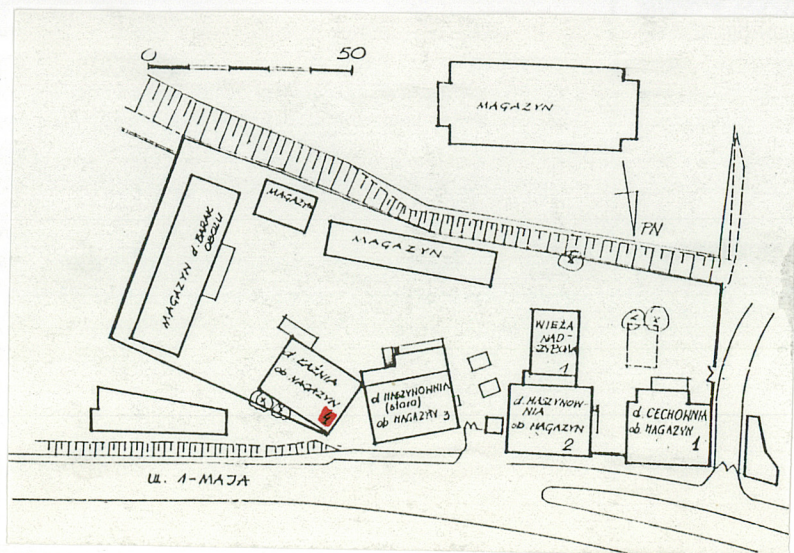
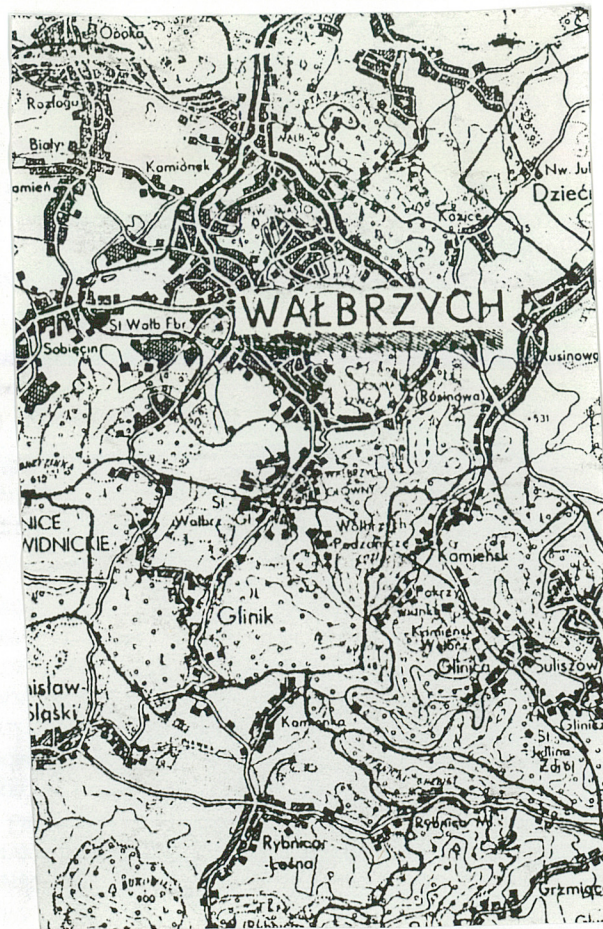
Nr 1056

data

A/17/1056/wt

1984R

15.11.1984

12. Autorzy, historia obiektu, określenia styl

Budynek obecnego magazynu nr 4, w przeszłości łaźni górniczej powstał ok. 1907 r. kiedy to podjęto szeroki program rozbudowy i modernizacji zespołu szybu "Schwester". Prace projektowe i budowlane prowadzono pod kierunkiem inż. Schwestera. Od jego imienia wziął miano (współcześnie używa się nazwy - szyby "Siostrzane").

Na uwagę zasługuje konstrukcja budynku, analogiczna z konstrukcją obecnych magazynów nr 1 i 2 (dawnej cechowni i maszynowni), pochodzących również z 1907 roku: w postaci ramowego, żelbetowego ustroju nośnego dachu, o nowocześnie - jak na 1907 r. - rozwiązanej formie.

Uwagę zwraca również architektura budynku kształtowana w duchu historyzmu ale wyrażanego również językiem secesji.

Nie bez znaczenia dla walorów hist.-techn. budynku pozostaje fakt, że znajdujemy go w zwartym zespole dawnego szybu, o jednorodnej szacie architektonicznej, pochodzącej z ok. 1907 r. i czytelnych fazach rozbudowy zespołu starszego, o proveniencji z lat 90-tych XIX w., którego reliktem pozostaje tzw. dawna maszynownia (obecnie magazyn nr 3), której historyzm wyrażany jest w formach bliskich neorenesansowi.

Budynek kilkakrotnie przebudowywano. Jego pierwotna funkcja jest trudna do określenia. Wydaje się, że od lat 20/30-tych XX w. pełnił na piętrze funkcje łaźni górniczej, połączonej z wcześniejszą, adaptowaną z pomieszczeń d. maszynowni z 1890 r. (przez łącznik-estakadę). Od lat 60-tych XX w. obiekt pełni funkcje magazynu. Do roku 1992 użytkowany był przez wałbrzyskie WPHW a obecnie przez firmę "Bimex".

W 1983 r., konstruując program ochrony zabytków techniki górniczej Wałbrzycha, zaproponowano by w przyszłości włączyć zespół szybu "Schwester" w organizm Środowiskowego Muzeum Techniki Górniczej.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Wolnostojący budynek przylega narożnikiem do sąsiadującego z nim od zach. budynku d. maszynowni, później łaźni górniczej a obecnie magazynu nr 3, z którym łączy się łącznikiem/estakadą prowadzoną na wysokości piętra.

Materiał. Budynek prawdopodobnie posadowiony na fundamencie kamiennym. Ściany nośne murowane z cegły ceramicznej, pełnej, licowane z zewnątrz a wewnątrz tynkowane i kryte powłokami malarskimi. Na piętrze, w szczycie płn.-zach., ściana w konstrukcji szkieletowej, ryglowej, wypełniona cegłą. Ściany działowe murowane z cegły pełnej na zaprawie cementowo-wapiennej oraz drewniane, tynkowane obustronnie. Strop nad parterem z płyty żelbetowej, wsparty na żebrach podpartych słupami. Nad piętrzem strop drewniany. Dach oparty na ramowej konstrukcji żelbetowej, przykrytej płytami żelbetowymi, , gęstożebrowanymi, korytkowymi, krytymi papą na lepiku. W szczycie dachu, na całej jego długości, poprowadzono obszerny świetlik, konstrukcji stalowej, przykryty stropodachem żelbetowym, krytym papą na lepiku, wsparty na żelbetowej konstrukcji ramowej dachu. Podłogi przyziemia i piętra - gładź cementowa, na II piętrze podłogi drewniane. Schody zewnętrzne, żelbetowe prowadzone przy sąsiadującym z bud. magazynie nr 3 (wejście na piętro magazynu nr 4 przez magazyn nr 3). Stolarka okienna stalowa, pojedyncza, typu przemysłowego, krosnowa. Część otworów okiennych (przyziemia) zamurowana. Okna w świetliku stalowe, typu przemysłowego. Drzwi drewniane, płycinowe. Drzwi wejściowe do magazynu w przyziemiu drewniane, płytowe, obite blachą stalową, ocynkowaną. Obróbki blacharskie z blachy stalowej, ocynkowanej.

Plan. Budynek posadowiony na rzucie prostokąta o bokach 19,33 x 15,25 m., na symetrycznym założeniu osiowym. Pierwotnie na piętrze znajdowała się ogromna hala z doświetleniem zarówno z boków jak i ze świetlika dachowego. Obecnie przestrzeń ta podzielona jest drewnianymi ścianami wydzielającymi magazyny. W przyziemiu odpowiadało jej pomieszczenie usytuowane na podobnym planie, z wejściem usytuowanym centralnie w elewacji wsch. (obecnie zamurowane).

Bryła. Na planie prostoka, prostopadłościenna, przykryta dwuspadowym dachem, na którego szczycie znajduje się przeszklony świetlik. Budynek niewątpliwie został skrócony od strony ul. 1 Maja (brak wystroju architektonicznego elewacji szczytowej, inna konstrukcja ściany). Nie jest znana funkcja pierwotna budynku. Wnętrza surowe, pozbawione elementów dekoracyjnych, typowo przemysłowe. Budynek trzykondygnacyjny (łącznie ze strychem, obecnie niedostępnym), niepodpiwniczony.

Elewacje. Ceglane, z licowaną okładziną a w częściach tynkowane. Utrzymane w duchu historyzmu wyrażanego językiem spokojnej secesji. Jako elementu dekoracyjnego użyto zróżnicowanej faktury przez połączenie licowanej faktury cegły z tynkowanymi płaszczyznami elewacji. Półkoliście zwieńczone otwory okienne o drobnym podziale zamknięte są od góry szerokimi ceglanymi opaskami, nad którymi umieszczono pionowe pasy ceglane łączące je z również ceglanymi elementami gzymsu koronującego mury nośne budynku. Pola pomiędzy tymi pasami tynkowano i bielono. Otwory okienne prowadzono na elewacjach symetrycznie, w regularnych pasach, po 4 na elewacjach szczytowych i po 3 na bocznych. Otwory okienne elewacji szczytowej (płd.) przebudowano na prostokątne. Otwory okienne parteru zamurowano. Elewacja szczytowa płn. skrócona i pozbawiona przez to detalu architektonicznego, który wczynie analogiczny był temu z elewacji płd.

Instalacje. Elektryczna, odgromowa, wodno-kanalizacyjna, dźwig towarowy przy szczytowej elewacji płd.

<p>14. Kubatura</p> <p>3598 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>589,3 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>Łaźnia górnicza, markownia, lampiarnia (od lat 20/30-tych XX w.)</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>Magazyn branży elektrycznej (od lat 60-tych XX w.)</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie</p> <p>Budynek przebudowano w latach 20/30-tych XX w. wprowadzając strop międzykondygnacyjny i przysposabiając piętro do funkcji łaźni górniczej, typu łańcuchowego. Wcześniejsze funkcje budynku są trudne do określenia. Adaptując obiekt do roli łaźni zabudowano łącznik komunikacyjny z sąsiednią łaźnią usytuowaną w bud. obecnego magazynu nr 3. W latach 60-tych XX w. wprowadzono ściany działowe w pomieszczeniach parteru i piętra, przekuto otwory okienne, skrócono budynek od pln. o ok. 6 m. Zamurowano otwory wejściowe na elewacji wsch. Wykonano nowe na szczytowej ścianie pld. (dostęp na parter). W związku z nową funkcją budynku, nad piętrem wykonano drewniany strop obniżając wysokość kondygnacji do 3,5 m. i likwidując jej doświetlenie przez świetlik dachowy.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Na skutek szkód górniczych nastąpiło nierównomierne osiadanie fundamentów. Nie bez wpływu na kondycję budynku jest również intensywny ruch kołowy na ulicy do której przylega szczytem pln.-zach. a także jego posadowienie na skarpie od strony ulicy. Wystąpiły liczne pęknięcia murów zewnętrznych oraz podciągów stropu nad parterem. Żelbetowe ramy konstrukcji dachu pozostają w stanie dobrym. Parter jest zawilgocony i zagrzybiony. Posadzka parteru miejscami wybruszona i popękana. Elewacja pld. posiada liczne pęknięcia i wybrzuszenia cegły. Stolarka okienna skorodowana, braki oszklenia. Rynny i rury spustowe miejscami skorodowane. Dach dobry.</p> <p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Z uwagi na wartości historyczno-techniczne i architektoniczne, unikatowy detal elewacji, wyrażany również językiem secesji objąć budowlę ochroną konserwatorską (wpis do rejestru zabytków), przy czym ochrona prawna dotyczyć winna wszystkich budowli i budynków (także ich reliktyw) składających się na kompleks d. zespołu szybu "Schwester".</p> <ul style="list-style-type: none"> -wykonać remont elewacji, odbudować stolarkę okienną, wykonać nowe rynny, rury spustowe, obróbki blacharskie, -w oparciu o ekspertyzy techniczne wzmocnić stropy, usunąć przyczyny zawilgocenia i zagrzybienia murów i posadzek, -wszelkie prace remontowe i inne w budynku i wokół niego prowadzić pod nadzorem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. 	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- W. Borcz, Orzeczenie techniczne. Magazyn branży elektrycznej nr 4, Wałbrzych 1988, mnps., w: "Bimex", Wałbrzych, ul. B. Chrobrego 51
- tenże, Inwentaryzacja architektoniczno-budowlana. Magazyn branży elektrycznej, Wałbrzych 1988, mnps., w: tamże

22. Bibliografia

- S. Januszewski, T. Szpineter, J. Dobesz, Zabytki techniki w górnictwie Zagłębia Dolnośląskiego, w: Raporty Instytutu Historii Architektury, Sztuki i Techniki Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1980, mnps., cz. I-III.
- S. Januszewski, Zabytki techniki Dolnego Śląska, Warszawa 1988.
- Zabytki techniki górniczej Zagłębia Dolnośląskiego, pod red. Stanisława Januszewskiego, Wałbrzych 1988

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

- Fotografie budynku i innych obiektów zespołu szybu "Schwester" wykonane w 1979/80 r. i w 1986 r., w: zbiory Inst. Hist. Arch., Szt. i Techniki Polit. Wrocl.

24. Uwagi różne

patrz: tegoż autora - karta ewidencyjna ZESPÓŁ SZYBU "SCHWESTER" oraz karty ewid. poszczególnych, wymienionych tam obiektów

25. Opracował

tekst dr Stanisław Januszewski 10 listopad 1993
plany, rysunki mgr inż. arch. Anna Broniewska 10 październik 1993
zdjęcia fotogr. dr Stanisław Januszewski 15 wrzesień 1993
miejsce przechowywania negatywów BSIDZT S. Januszewski

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO !

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)**27. Załączniki**

Nr 1 - dokumentacja fotograficzna i rysunkowa

1. Miejscowość

WAŁBRZYCH

2. Obiekt

DAWNA ŁAŹNIA SZYBU
"SCHWESTER" (MAGAZYN 4)

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Dokumentacja fotograficzna i rysunkowa

1. Fragment elewacji pld.-zach. z widoczną konstrukcją
żelbetowego szkieletu (neg. 200/520/2)

2. Fragment elewacji wsch. (neg. 200/517/1)

Vertel Przekrój poprzeczny; rzut piętra; elewacja wsch.

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski 10. listopad 1993

Miejsce przechowywania negatywów: BSiDZT S. Januszewski

